

การปลูกพืช หลังนา

ที่มา กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรียบเรียงโดย ส่วนงานการเกษตร สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง

การปลูกพืชในสภาพหลังการทำนา จำเป็นต้องมีการให้น้ำชลประทานหรืออาศัยความชื้นในดินที่หลงเหลืออยู่หลังเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งข้อจำกัดทางด้านสภาพแวดล้อมสำหรับการปลูกพืชไร่ในสภาพหลังการทำนา คือ ช่วงแสงวันสั้น อุณหภูมิต่ำในระยะแรก อุณหภูมิสูงในระยะหลัง กระทบแล้งในช่วงออกติดฝัก

และสภาพดินอัดตัวแน่น

พืชที่เหมาะสมสำหรับปลูกในนาข้าว ควรเป็นพืชอายุสั้น ใช้น้ำน้อย และทนแล้งได้ดี มีอยู่ด้วยกันหลายชนิด ได้แก่

- **พืชไร่** เช่น ถั่วเขียว ถั่วเหลืองฝักสด ถั่วพุ่ม ถั่วลิสง ข้าวโพด

เลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน ข้าวโพดเทียน ข้าวฟ่าง งา มันเทศ และทานตะวัน

- **พืชผัก** เช่น คื่นช่าย กะเพรา โหระพา แมงลัก ผักกาดหอม ผักกาดเขียววางตุ้ง ผักกาดหัว ผักกาดเขียวปลี ผักกาดขาวปลี

กะหล่ำปลี ผักชี มะเขือเทศ มะเขือเทศเชอร์รี่ มะเขือเปราะ มะเขือยาว/มะเขือม่วง มะระจีน ถั่วฝักยาว บวบเหลี่ยม แตงโม แตงกวา/แตงร้าน แคนตาลูป พริกขี้หนู/พริกมัน/พริกหนุ่ม และผักบั้งจีน

- **ไม้ดอก** เช่น แอสเตอร์ บานไม่รู้โรย ดาวเรืองตัดดอก ทานตะวัน

ตัดดอกและบานขึ้น

- **พืชปรับปรุงดิน** เช่น โสนอัฟริกัน ถั่วพุ่ม และถั่วพริ้ว

ลักษณะพันธุ์พืชที่เหมาะสมสำหรับปลูกหลังนา

- อายุสั้น** ในช่วงหลังการทํานามีช่วงเวลาพักผ่อนที่ค่อนข้างจำกัด การปลูกพืชหลังนาโดยอาศัยความชื้นที่เหลืออยู่ พืชที่มีอายุสั้นจะได้เปรียบพืชที่มีอายุยาว เนื่องจากช่วงอายุเก็บเกี่ยวสั้นกว่า สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบแล้งในช่วงติดดอกออกฝักได้
- ทนแล้ง** เนื่องจากความชื้นที่หลงเหลืออยู่หลังเก็บเกี่ยวข้าว มีความชื้น เพียงพอสำหรับการปลูกพืชในระยะแรกประมาณ 1 เดือน
- ความแข็งแรงของต้นกล้า** ในระยะแรกของการเจริญเติบโต พืชควรมีความสามารถในการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในสภาพที่ต้องแข่งขันกับวัชพืช และความชื้นในดินที่จำกัด ตลอดจนผลกระทบอื่นๆในสภาพแวดล้อมนั้น เช่น โรคและแมลง เป็นต้น
- ไม่ไวแสง** ช่วงหลังการทํานาในฤดูแล้ง เป็นช่วงวันสั้น หากปลูกพืชที่ตอบสนองต่อช่วงแสง เช่น ถั่วเหลืองบางพันธุ์ และนาปีให้ออกดอกเร็วเกินไป ดังนั้น พันธุ์พืชที่เหมาะสมต้องไม่ตอบสนองต่อช่วงแสง
- ทนทานต่อน้ำขัง** ช่วงหลังเก็บเกี่ยวข้าวมักประสบปัญหาน้ำท่วมขัง ในระยะแรก เนื่องจากการจัดการน้ำที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ระยะออกดอกถึงเก็บเกี่ยว มักประสบปัญหาฝนตก โดยเฉพาะพืชที่เก็บเกี่ยวฝักแก่ จะได้รับความเสียหายอย่างมาก ดังนั้น พันธุ์พืชที่เหมาะสม จึงควรทนทานต่อการทำลายของน้ำฝน และควรมีความสามารถในการให้ผลผลิตได้ แม้ว่าจะใช้ปัจจัยการผลิตต่ำ เช่น ใช้ปุ๋ยและสารป้องกันกำจัดแมลงน้อย
- ลักษณะอื่นๆ** คือ ต้านทานโรคและแมลง ฝักไม่แตก มีการพักตัวของเมล็ด ลำต้นไม่หักล้ม เป็นต้น

ประโยชน์ของการปลูกพืชหลังนา

- ใช้น้ำน้อย** การปลูกข้าวนาปรังใช้น้ำสูงถึง 1,200 มิลลิเมตร(1,920 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่) ในขณะที่พืชไร่อายุสั้น เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง และถั่วเขียว ใช้น้ำน้อยกว่าการทํานาประมาณ 3-5 เท่า ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับชนิดของดินและสภาพภูมิอากาศ
- ลดการระเหยของแมลง** การเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังเป็นพืชไร่ที่ใช้น้ำน้อย ช่วยตัดวงจรของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และช่วยลดการระบาดของหอยเชอร์รี่ในแปลงนาได้
- เพิ่มปริมาณการผลิต** การขยายพื้นที่ปลูกพืชไร่ (ข้าวโพดและถั่วเหลือง) ในพื้นที่นาที่มีศักยภาพเพื่อทดแทนนาปรังเป็นแนวทางที่จะเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ
- คุณภาพดีและราคาดี** การปลูกพืชไร่ทดแทนการทํานาปรังในช่วงฤดูแล้ง ทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีตามความต้องการของตลาด เนื่องจากในช่วงเก็บเกี่ยวเป็นช่วงที่มีแสงแดดและอุณหภูมิสูง ทําให้สามารถลดความชื้นลง ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชในฤดูแล้ง นับว่าเป็นฤดูการผลิตที่ดีที่สุด เนื่องจากได้ผลผลิตสูงและเมล็ดที่มีคุณภาพดี ส่งผลให้ได้ราคาดี

ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีนโยบายลดพื้นที่การทํานาปรัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ฤในเขตชลประทาน เนื่องจากประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ราคาข้าวตกต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง ผลตอบแทนต่ำ ดังนั้นทางราชการจึงส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ได้แก่ พืชไร่ และพืชผักต่างๆ นอกจากจะใช้พื้นที่นาได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

- ผลผลิตสูง** สภาพแวดล้อมในช่วงฤดูแล้งหลังเก็บเกี่ยวข้าว เหมาะสำหรับการเจริญเติบโตและสร้างผลผลิตของพืชไร่บางชนิดที่มีประสิทธิภาพในการใช้แสงมาก เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (การปลูกในช่วงฤดูแล้งให้ผลผลิตสูงกว่าการปลูกในช่วงฤดูฝน ประมาณ 15-20 เปอร์เซ็นต์ ภายใต้สภาพการจัดการที่เหมือนกัน) และถั่วเหลือง (การปลูกในฤดูแล้งให้ผลผลิตสูงกว่าในฤดูฝน ประมาณ 20-30 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากสามารถควบคุมความชื้นในดินที่เหมาะสม ประกอบกับมีแสงแดดเพียงพอบนขณะเดียวกันโรคและแมลงจะพบน้อยกว่าการปลูกโดยอาศัยน้ำฝน)
- ผลตอบแทนสูง** ถั่วเขียวเป็นพืชที่มีอัตราส่วนตอบแทนต่อเงินลงทุนมากที่สุด คือ 75 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ ข้าวนาปรัง (62 เปอร์เซ็นต์) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (56 เปอร์เซ็นต์) และถั่วเหลือง (47 เปอร์เซ็นต์)
- เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน** การปลูกพืชไร่ทดแทนนาปรังช่วยปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินได้ เศษซากพืชที่เหลืออยู่ในแปลงทําให้คุณสมบัติของดินทางเคมีและฟิสิกส์ดีขึ้น ส่งผลให้ข้าวซึ่งเป็นพืชหลักมีผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ในถั่วเหลืองที่มีปมที่ราก สามารถสลายตัวปล่อยสารประกอบไนโตรเจนให้แก่ดิน ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับพืชที่ปลูกตามอย่างมาก โดยทั่วไปในพื้นที่ 1 ไร่ จะมีธาตุไนโตรเจนตกค้างอยู่ในดินหลังจากปลูกถั่ว 10-15 กิโลกรัม หรือเทียบเท่ากับปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต 50-100 กิโลกรัม ซึ่งเพียงพอที่จะให้พืชอื่นๆ ที่ปลูกตามถั่ว ใช้ในการเจริญเติบโตได้เต็มที่

